

III. NEKROLOGI

WSPOMNIENIE O PROF. ZW. DR. HAB. ANDRZEJU KIJOWSKIM (1945-2005)

Nielatwo pisać wspomnienie pośmiertne o kimś, z kim zaledwie parę dni wcześniej omawiało się wspólne zamierzenia i plany działania na najbliższą przyszłość, a nagła śmierć w sposób brutalny je przekreśliła. Prof. zw. dr hab. Andrzej Kijowski zmarł 4 września 2005 r., był to nie tylko ogromny wstrząs dla członków Jego rodziny, lecz także dla Jego najbliższych współpracowników i kolegów oraz studentów, którzy nie mogą się pogodzić z myślą, że wśród nas Jego już nie ma.

Andrzej Kijowski należał do trzeciego pokolenia pracowników Katedry Prawa Pracy. Urodził się 5 kwietnia 1945 r. w Głownie koło Łowicza, gdzie jego rodzice przebywali w czasie wojny. Edukację szkolną i studia odbywał już w Poznaniu, dokąd Jego rodzice powrócili po wojnie; w 1959 r. ukończył szkołę podstawową, maturę uzyskał w 1963 r., studiował w latach 1963-1968 na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

W czasie studiów zdradzał zainteresowanie prawem karnym i dlatego pracę magisterską pisał na seminarium prof. dr hab. Krystyny Daszkiewiczowej. Uczestniczył jednak także w seminarium prowadzonym przez prof. dr hab. Czesława Jackowiaka, który zarekomendował Go jako utalentowanego absolwenta. W 1968 r. Andrzej rozpoczął staż asystencki w Katedrze Prawa Pracy, którą kierował wtedy śp. prof. Wiktor Jaśkiewicz.

Od początku swej kariery naukowej Andrzej Kijowski pozostawał w bliskim kontakcie z prof. Czesławem Jackowiakiem, który był promotorem Jego rozprawy doktorskiej i recenzentem rozprawy habilitacyjnej, a w związku z przejściem Czesława Jackowiaka na Wydział Prawa UMK Andrzej Kijowski przeniósł się wraz z nim w 1970 r. na jeden rok do Torunia.

Po powrocie z Torunia, gdzie jeszcze w 1972 r. obronił pracę doktorską *Odpowiedzialność marynarzy za naruszenie obowiązków pracowniczych w prawie PRL*, objął w Katedrze Prawa Pracy stanowisko adiunkta i stał się moim najbliższym współpracownikiem.

Od lipca 1973 do czerwca 1974 r. Andrzej Kijowski przebywał w Szwajcarii. Dzięki stypendium rządu szwajcarskiego prowadził badania na uniwersytetach we Fribourgu i Zurychu, gdzie zbierał materiał do rozprawy habilitacyjnej, którą ukończył w 1978 r. i pod tytułem *Pracowniczy obowiązek gotowości świadczenia pracy* opublikował w Wydawnictwie UAM, a habilitował się w grudniu 1978 r. na Wydziale Prawa i Administracji UAM. W następnym roku uzyskał stanowisko docenta. W maju 1981 r. powołany został na stanowisko prodziekana na Wydziale Prawa i Administracji UAM. W 1980 r. wstąpił do NSZZ „Solidarność”.

W 1984 r. opublikował w PWN monografię pt. *Sytuacja prawna sportowca wyczynowego* (ss. 204), która spotkała się z bardzo żywym i pozytywnym oddźwiękiem nie tylko w kraju, lecz także za granicą, o czym świadczą dwie zagraniczne recenzje, obok czterech krajowych. W pracy tej Kijowski nie tylko zwrócił uwagę na powszechnie występujące zjawisko zawodowstwa w sporcie wyczynowym, nazywanego fałszywie sportem amatorskim, i zanalizował problemy prawne z tym zjawiskiem związane, które nie mogły uchodzić uwadze prawników zajmujących się pracą zawodową. Andrzej odkrył tę problematykę i stał się jej prominentnym reprezentantem w nauce polskiej. W polskiej literaturze prawa pracy wspomniana monografia Andrzeja Kijowskiego stanowiła pierwsze opracowanie tej problematyki.

W czerwcu 1986 r. prof. Andrzej Kijowski uzyskał roczne stypendium Fundacji Aleksandra von Humboldta, dzięki któremu spędził 15 miesięcy w Bonn, Trewirze i w Konstancji, zbierając tam materiały do następnych publikacji naukowych oraz wygłaszając wykłady na temat polskiego prawa pracy i prawa sportowego.

26 stycznia 1989 r. Rada Państwa nadała Mu tytuł naukowy profesora, a w kwietniu 1993 r. Prezydent RP powołał Go na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Poznaniu. Dwa lata później (3 sierpnia 1995 r.) został powołany na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Admi-

nistracji, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (obecnie Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych).

W 2001 r. w związku z przejściem niżej podpisanego na emeryturę, prof. Andrzej Kijowski objął kierownictwo Katedry Prawa Pracy i Prawa Socjalnego, którą kierował do ostatnich dni Swego życia. Krótko przed objęciem Katedry przez Andrzeja postanowiliśmy wspólnie zmienić jej nazwę na Katedra Prawa Pracy i Prawa Socjalnego, mając na uwadze potrzebę większego zainteresowania się problematyką prawa socjalnego, którego istotną część, tj. prawo ubezpieczenia społecznego, wykładano zwykle łącznie z prawem pracy. Uznając wszelako prawo socjalne za samodzielna i szerszą od prawa zabezpieczenia społecznego gałąź polskiego prawa, staraliśmy się zainteresować nią naszych młodszych kolegów, co znalazło wyraz już w dwóch doktoratach oraz w kilku mniejszych opracowaniach.

Podzielaliśmy obaj pogląd, że pojęcia prawa socjalnego nie można zawęzić do problematyki zabezpieczenia społecznego, lecz powinno ono obejmować ogół norm określających świadczenia stanowiące przedmiot polityki społecznej, którą od szeregu lat także wspólnie się zajmowaliśmy.

Aktywność naukowa i dydaktyczna Andrzeja nie ograniczała się tylko do Wydziału Prawa i Administracji UAM. Należałoby tu wspomnieć, że w latach 1983-1988 prowadził On wykład na temat prawa, w tym zwłaszcza prawa sportowego, w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. W latach 1992-1993, a więc jeszcze przed powołaniem Go do służby w wymiarze sprawiedliwości, wykładał w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości w Poznaniu. W latach 1994-1997 prowadził wykład z prawa pracy dla studentów Collegium Polonicum w Ślubicach.

Jednym z obowiązków nauczyciela akademickiego jest czynny udział w życiu społecznym kraju. Obowiązek ten prof. Andrzej Kijowski spełniał z dużym zaangażowaniem i w szerokim zakresie. Był członkiem wielu organizacji społecznych, m.in. Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego, współzałożycielem i wiceprezesem zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawa Sportowego, członkiem i współzałożycielem stowarzyszenia Societas Humboldtiana Polonorum oraz członkiem Sekcji Polskiej Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego (International Society for Labour Law and Social Security) i uczestniczył w kongresach tego Stowarzyszenia w Warszawie (w 1971 r.) oraz w Brukseli (w 1993 r.). Przez szereg lat był prezesem zarządu Fundacji UAM, która w sposób istotny wspierała Uniwersytet i podejmowała działania wykraczające poza ramy dydaktyki i badań naukowych. W latach 1992-1995 był członkiem Rady do spraw Kultury Fizycznej przy Prezydencie RP. Przez wiele lat był członkiem Rady Programowej miesięcznika „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” oraz członkiem redakcji miesięcznika „Orzecznictwo Sądów Polskich”, w którym bardzo aktywnie oddziaływał na dobór autorów głoś do orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Dorobek naukowo-badawczy Andrzeja Kijowskiego jest bogaty i obejmuje wiele problemów, opracowanych w ponad 100 publikacjach, w tym kilku książkowych. Przedmiotem Jego zainteresowań badawczych, oprócz wspomnianej wyżej tematyki opracowanej w rozprawach doktorskiej i habilitacyjnej, były zagadnienia nowoczesnej koncepcji stosunku pracy (opracowanie wspólne z A. Chobotem), status prawny takich szczególnych kategorii zawodowych, jak: nauczyciele i nauczyciele akademicy, lekarze, radcy prawni, marynarze i rybacy morscy, pracownicy organizacji społeczno-politycznych, sportowcy profesjonalni. Przedmiotem zainteresowań naukowych Profesora była także problematyka odpowiedzialności pracowniczej i zawodowej, a w zakresie prawa socjalnego zajmował się On obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i kryteriami wyodrębnienia prawa socjalnego jako samodzielnej gałęzi prawa.

Zajmując się tak rozległą problematyką badawczą, Andrzej Kijowski zdradzał rzadko spotykaną umiejętność dostrzegania problemów wcześniej nie podejmowanych przez naukę, a mających duże znaczenie społeczne. Takim zagadnieniem był i jest profesjonalizm w sporcie, uważany powszechnie za domenę działalności amatorskiej. Zagadnieniu temu poświęcił wspomnianą już znakomitą monografię *Sytuacja prawna sportowca wyciecznikowego* oraz szereg artykułów i studiów, dzięki którym stał się niekwestionowanym autorytetem w zakresie sportowego prawa pracy. Z uwagi na ten dorobek w latach 1992-1995, jako członek Rady do Spraw Kultury przy Prezydencie RP, miał wpływ na kształt ustawy o kulturze fizycznej oraz przyczynił się do tego, że w art. 68 ust. 5 Konstytucji RP zapisano obowiązek władz publicznych popierania wychowania fizycznego i sportu, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

Uczestniczył także w badaniach zespołowych finansowanych przez KBN. W latach 70. w ramach badań nad problemem węzłowym (nr 11.5) poświęconym problematyce rodziny opracował i opublikował pracę poświęconą potrzebom mieszkaniowym w związku z zatrudnieniem, a w latach 1985-1990, uczestnicząc w realizacji Centralnego Programu Badań Podstawowych (CPBP nr 09.09), opracował studium na temat celowości wyodrębnienia prawa socjalnego.

Do dorobku naukowego Profesora Andrzeja Kijowskiego należy także zaliczyć udział w pracach legislacyjnych. Pierwszym krokiem w tym zakresie była Jego działalność jako sekretarza powołanej w 1972 r. przez Ministra Zdrowia komisji dla opracowania projektu ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, w której uczestniczyło kilku pracowników naszego Wydziału (prof. prof. Krystyna Daszkiewiczowa, Wiesław Daszkiewicz, Zbigniew Leoński, Edmund Wengerek i niżej podpisany). Komisja pod przewodnictwem znakomitego psychiatry prof. dr. hab. Stanisława Dąbrowskiego opracowała projekt ustawy, którego Sejm nie mógł uchwalić z przyczyn politycznych przez okres 20 lat. Dopiero gdy w 1993 r. Polska ubiegała się o przyjęcie do Rady Europy, której członkostwo wymaga m.in. odpowiedniej regulacji ochrony osób z zaburzeniami psychicznymi, konieczne stało się uchwalenie tej ustawy. Podstawą decyzji legislacyjnej był nieznacznie skorygowany projekt, który opracowaliśmy przed 20 laty.

Wspólnym naszym dokonaniem w omawianym tu zakresie był projekt ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy opracowany przez nas na zlecenie Ministra Pracy i Spraw Socjalnych w 1993 r. Sejm uchwalił tę ustawę 29 grudnia 1993 r. (Dz. U. 1994, Nr 1, poz. 1).

Warto jeszcze wspomnieć udział Andrzeja w Komisji do Spraw Reformy Prawa Pracy, w której osobiście uczestniczyłem od 1981 r., a Andrzej dołączył do Komisji w 1988 r. i wspólnie pracowaliśmy w tej Komisji aż do jej rozwiązania w 1999 r. Po powołaniu nowej Komisji do Spraw Kodyfikacji Prawa Pracy, Andrzej został do niej powołany i był do końca jej aktywnym członkiem. Przedłożone niedawno rządowi dwa projekty kodeksów pracy – indywidualnego i zbiorowego zawierają, jak sądzę, niemalą część Jego wkładu intelektualnego.

Do dorobku legislacyjnego Andrzeja Kijowskiego należy zaliczyć także udział w Zespole Doradców Sejmowych IX kadencji oraz udział w Komisji Kodyfikacji Prawa Morskiego.

Bogaty jest także dorobek dydaktyczny Profesora Andrzeja Kijowskiego, znakomitego wykładowcy, opiekuna naukowego kilkuset prac magisterskich i dziesiątków doktorskich, recenzenta w licznych przewodach doktorskich i habilitacyjnych.

Jego nagle odejście pograżyło w żalobie i smutku także wielu Jego magistrantów i doktorantów, którzy nie zdążyli obronić swych prac za Jego życia. Prowadzone przez Andrzeja seminaria cieszyły się ogromnym powodzeniem, ponieważ studenci wiedzieli, że na tym seminarium mogli się nie tylko wiele nauczyć, ale także skorzystać z Jego pomocy, której nikomu nie odmawiał, pomimo wielu obowiązków, które godził, ale – jak się wydaje – płacąc za to zbyt wysoką cenę.

Wypowiedź ta nie byłaby pełna, gdybym nie wspomniał o cechach charakteru naszego Kolegi i Przyjaciela, który uosabiał dwie bardzo cenne właściwości człowieka. Mianowicie był człowiekiem niezwykle obowiązkowym i – jak to nazywa Tadeusz Kotarbiński – społecliwym, jednocześnie ogromnie życzliwym dla innych. Nie jest to opinia grzecznościowa, bo o zmarłych inaczej nie wypada, lecz wynikająca z obserwacji poczynionych w ciągu 37 lat naszej współpracy.

Jakkolwiek mówi się, że nie ma ludzi niezastąpionych, to trudno zaprzeczyć, że są ludzie, których zastąpić nie jest łatwo i długo po ich odejściu miejsce przez nich zajmowane będzie puste. Takim człowiekiem dla społeczności akademickiej Wydziału Prawa i Administracji UAM był przedwcześnie zmarły nasz Kolega Prof. dr hab. Andrzej Kijowski.

Włodzimierz Piotrowski